

ZPRÁVY

Athénská agora. S archeologickými vykopávkami na athénské agoře se začalo na některých jejích úsecích již v 2. pol. 19. století, ale soustavný výzkum tu prováděla výkopnými pracemi od roku 1931 do roku 1940 American School of Classical Studies. U nás bylo o nich referováno v Listech filologických od roku 1931. Od roku 1946 práce pokračují a dosud nejsou ukončeny. Výsledky jsou publikovány průběžně v *Hesperii* a přehled o nich se podává i v jiných archeologických časopisech.

Při velkém rozsahu vykopávek a rozptýlenosti výtěžků na stránkách časopisů pokročilo se již tak daleko, že bylo možno vydat prozatímního průvodce po areálu agory. Tento stručný přehled dosažených výsledků podal nyní ředitel výkopů *Homer A. Thompson* v zpracování členů americké archeologické školy *Mabel Langové* a *C. W. I. Eliota*, v publikaci *The Athenian Agora. A Guide to the Excavations, 1954.* (Stran 110, obrazů 19, tabulek IX, plánek agory.)

V osmi oddílech je podán na podkladě archeologických nálezů obraz antické agory, jejíž funkce v životě města je hutně a výstižně naznačena citáty z antických autorů, v několika vývojových etapách. Jdou od periody neolitické (před rokem 3000 př. n. l.) přes tři období doby helladské a geometrické, jež dosvědčují pohřebiště se svými milodary a domy, a další vývojové stupně jsou doloženy mnoha stavebními zbytky veřejných budov od 6. století, jež zažily různé osudy v následujících stoletích a za doby římské do úpadku města v 6.—10. století n. l. a další změny až do doby dnešní.

Nákladné výkopné práce, pro něž bylo třeba expropriace celého areálu někdejší agory zastavěné více než 300 domy, byly umožněny podporou bohatých amerických filhellénů, zvláště *Rockfeller*a. Nános věků má průměrně výšku asi 3 m, ale dosahuje i hloubky až 12 m. Vykopávky nejsou dosud ukončeny, jde o detailnější průzkum některých budov, o uložení nálezů v samostatném museu na agoře, zřízeném v restaurované stoe *Attalové*, a o sadovou úpravu celého prostranství.

Hlavní část publikace je průvodce po agoře s jejími odkrytými stavbami a jinými památníky (str. 30—84), jež byly většinou bezpečně identifikovány podle *Pausaniovy Periege*se a jiných literárních zdrojů, archeologického materiálu a nápisů. U každé stavby a památky je podán celkový popis zjištěného jejího stavu v dochovaných zbytcích a průřez jejím stavebním vývojem, pokud se dal určit svědomitým průzkumem do hloubky. Jsou to: hraniční mezník agory, tholos, metron, base pro 10 a později 13 soch eponymních heroů attických fyl, oltář *Dia Agoraia*, *Dia Fratria* a *Atheny Fratrie*, stoa *Diova*, při níž není rozřešen problém, zda jí lze identifikovati se stou *poikile*, a oltář 12 bohů, jež ztotožňují s *Pausaniovým* *Ἐλεῶν βωμόν*. Následuje chrám *Areův*, současný s *Hefaisteiem*, část base sousolí tyrannoktonů, odeion zbudované *Agrippou*, zjištěná cesta panathénajská, stoa *Attalova*, pod níž se našly hroby z doby mykénské a geometrické, další stoa západně od ní, knihovna *Pantainova*, mincovna, kašna, další stoa na jižní a východní straně a největší ze všech stou — střední, *stratageion*, *heliaia*, vodní hodiny a *Eleusinion*. Z pozdějších úprav je tu část opevnění z doby po vpádu *Herulů* roku 267, vodní mlýn, a z 11. století byzantský chrám apoštolů, jediný ponechaný ze středověkých staveb pro pozoruhodný půdorys.

Připojena jsou v překladu excerpta z popisu *Pausaniova* (I2, 4—I17,1) a nárys jeho pravděpodobné cesty po agoře s půdorysem památek, o nichž se zmiňuje. Podle množství zjištěných studní a kašen je ve zvláštní kapitole vyloženo, jak bylo prostranství zásobováno vodou, a to už od doby neolitické. Průměrná hloubka studní je 10 m, ale některé mají hloubku skoro 40 m. V nich se našla

spousta keramiky a jiného archeologického materiálu, který poskytuje cennou pomůcku datování. Změny prováděné na areálu agory lze sledovat podle nálezu v jejich hrobech i v hrobkách v souvislosti od doby mykénské přes období protogeometrické a geometrické do 6. století př. n. l., kdy došlo k nové úpravě prostranství. O tom jedná poslední oddíl, v němž lze čísti o daném úseku dějin Athén, jak se jeví v těchto pohřebištích.

Bylo-li donedávna nutno si jen vyvolávat představu athénské agory podle povšechného podání Pausaniova v jeho *Periegesi*, je po provedených a ještě prováděných amerických vykopávkách možno přímo nazírat na plochu náměstí se zřícenými zbytky a stopami staveb a památníků, jak je věky dochovaly přes přestavby a změny tu provedené, po jejichž odstranění jsme nyní na antické úrovni. Pro bohatý archeologický materiál všech druhů bylo zřízeno a loni otevřeno museum na samé agorě rekonstrukcí stoe Attalovy, v jejímž přízemí a v 1. patře je uloženo přes 60.000 archeologických předmětů. Obrazový doprovod zachycuje v náčrtech půdorysná zjištění staveb a jiných památek, tabulky podávají ideovou rekonstrukci některých hlavních budov.

Gabriel Hejzlar

Nové práce o etruském umění. Ve velké seriové edici *Les grands siècles de la peinture*, kterou vydává A. Skira v Ženevě, vyšlo v r. 1952 dílo *Maxima Pallotina La peinture étrusque*, jež je překladem z italštiny. Jsou to malby etruských hrobek v Tarquiniih, Cerveteri, Chiusi, Vulci a Orvietu, jež jsou zde po prvé vydány souborně v barvách na 64 tabulích. Na 140 stranách textu vyličil autor vývoj monumentální etruské malby, poukázav na podmínky vývoje, politické a hospodářské pozadí, na vztah k vlivům řeckým a na umělecké proudění, jež procházelo Etrurií. Upozorňuje na rozdíly v technice malby dané místem, dobou a povrchem plochy určené k výzdobě. Malby vyznačuje jistota kresby a svěžest barev, takže by bylo lze některé z nich připsati významným mistrům, ne pouhým řemeslníkům, původu asi řeckého i etruského, při čemž není správné podle Pallotina připisovati dobré práce mistrům řeckým a méně zdařilé etruským.

Ve čtyřech vývojových etapách — v 6. století s vlivy orientálními, v 5. století s rysy přísného stylu, ve 4. století s řeckými vlivy z doby klasické a hellenistické — ukazuje autor rozbořem maleb charakteristické prvky malířské práce toho kterého období, čímž dostává hrobky do svého chronologického pořadí. V posledním období jsou zjišťovány podobnosti se současnou malbou římskou, jak je známa z I. a II. stylu pompejského v dekoračních motivech, stylových rysech a technice. Jednotlivé vývojové stupně jsou počínajíc koncem 7. století př. n. l. a končíc 1. století př. n. l. doloženy hrobními freskami datovatelnými pomocí milodarů v hrobkách anebo rozbořem tematiky a stylovou analysou, jež ukazuje styčné body s tvořením řeckým. Většina hrobek s nástěnnými malbami pochází ze zlaté doby etruské moci v 6. a 5. století. Pod vlivem řeckým se lineární plošné provedení maleb doby archaické dostává v době klasické k modelaci tvarů barvou. V 2. pol. 5. století nastává opožďení za řeckým vývojem a ustrnutí na starších výrazových formách. Časem zaléhá do výzdoby s radostnými výjevy chmurný tón etruského záhrobi.

Malby jsou podrobně popsány a interpretovány. Autor sleduje tematiku, systém výzdoby a rozestavu obrazů, hodnotí jejich technické provedení, kolorit a dominující jeho barvy, zjišťuje inspiraci, vzory a vlivy, druhy i originalitu pojetí, samostatnost umělcova podání a vztah ke skutečnosti. Snaží se určit umělcův styl. Je tu vzájemné srovnávání jinými malbami, aby se našlo náležitě jejich místo ve vývojové řadě. Ale v datování hrobek, ani v relativním, ani v absolutním, není jednoty mezi badateli. Z novějších datování maleb pozornosti zasluhuje časové zařazení výzdoby hrobky Françoisovy ve Vulci do 1. pol. 1. století př. n. l. — dříve se kladla na konce 4. století nebo na počátek 3. století. Zvláštní místo mají malované terakotové desky (v Louvru a Britském museu), jež podle P. zdobily možná původně nějakou stavbu, než jich bylo užito v hrobce.

Po úplné ztrátě nástěnné malby řecké mají pro nás etruské malby jedinečnou hodnotu uměleckou, kulturní i vědeckou. Vznikly současně s řeckými a římské malířství převzalo z nich leccos jako domácí dědictví italské. Reprodukovány v původních barevných tónech představují překvapující výtvoři antické malby.